

Лаймската борелиоза е бактериална инфекция, предавана чрез ухапване от кърлежи, и се причинява от представители на спирохетната група *Borrelia burgdorferi sensu lato*. Тя е най-честата кърлежо-предавана инфекция в умерените зони на Европа, Северна Америка и Азия, като ареалът на географското ѝ разпространение се разширява.

Клинични прояви. В развитието на болестта могат да се набележат три стадия, които не винаги са ясно очертани. Инфекцията с *Borrelia burgdorferi* може да протече с големи вариации по отношение на тежестта и клиничната картина. В началото може да бъде и безсимптомна, и да се установи в по-късен стадий.

Ранни прояви. *Erythema migrans* е ранният кожен манифест при локализирана инфекция. Представлява зачервяване с овална форма, което се появява на мясото на ухапването най-често след 10 - 15 ден. Типичната еритема се разширява бързо и може да достигне до 30-50 см диаметър. Обикновено не е съпроводена с болка, сърбеж или силно възпаление и оток. Паралелно или самостоятелно някои пациенти могат да имат и общи грипозни симптоми без значими респираторни прояви – увеличени регионални лимфни възли, общо неразположение и отпадналост, субфебрилна температура. Възможни са стрелкащи болки по хода на нервите, болки в ставите и мускулите, както и главоболие и вратна ригидност.

Борелиалният лимфоцитом е рядка кожна проява на ранна инфекция, обикновено засягаща ушната мида (при деца), зърното или скротума. Ако не се лекува, може да персистира в продължение на месеци и да бъде погрешно приет за кожен лимфом поради интензивния лимфоцитен инфилтрат.

Ранна дисеминирана Лаймска борелиоза. Проявите ѝ се развиват най-често месеци след ухапването (но може варита от седмици до повече от година) след първоначалната инфекция.

Засягането на централната нервна система е сред основните прояви. Острата невроборелиоза може да се прояви с лицева парализа, лимфоцитен менингит и радикулоневрит. Обикновено се развива в рамките на около шест до дванадесет седмици след инфекцията. Менингоенцефалитът е по-рядка проява. Понякога могат да се развият по-бавно прогресиращи радикулопатии в продължение на месеци, главно при по-възрастни хора. Радикуларната болка може да бъде много силна, но обикновено бързо намалява след антибиотично лечение.

Други редки прояви на дисеминирана инфекция включват множествени *erythema migrans*, интермитентен артрит (засяга голяма става, най-често коляно) и кардит, който може да причини ритъмни или проводни нарушения. Те също се проявяват в рамките на няколко седмици до няколко месеца след инфекцията. Сраянително рядко, но могат да се наблюдават и очни прояви.

Прояви на късната (преди това нелекувана) Лаймска борелиоза могат да засягат кожата, нервната система или опорно-двигателния апарат. Наблюдават се след години и днес се срещат сравнително рядко. Клиничните прояви включват *acrodermatitis chronica atrophicans* – персистираща кожна инфекция, обикновено засягаща крайниците, която води до възпаление и впоследствие до изтъняване на засегнатата кожа с придружаваща невропатия. Късната невроборелиоза обикновено се проявява като енцефаломиелит и може да наподобява множествена склероза, също менингоенцефалит и радикуломиелит.

Лаймският артрит обикновено засяга голяма става, най-често коляното. Всички тези състояния се дължат на активна инфекция и реагират на антибиотично лечение, но възстановяването може да бъде непълно в зависимост от степента на подлежащото тъканно увреждане преди лечението.

Предаване. В ендемичните райони на Европа *B. burgdorferi* циркулира между кърлежи *Ixodes ricinus* и много видове дребни бозайници и наземно хранещи се птици, които са основните гостоприемници за ларвите и нимфите. Възрастните кърлежи обикновено се хранят с по-големи животни, които не са резервоар за борелиите, но подпомагат поддържането на репродуктивния стадий на кърлежите.

Най-подходящи за развитие и оцеляване на кърлежите са хабитати с висока относителна влажност. Оптималните местообитания са широколистни или смесени гори, но кърлежи *I. ricinus* могат да бъдат открити и в храсталаци, открити тревисти ливади и в крайградска и градска среда, включително градски паркове.

Предаването на *B. burgdorferi* на хората става чрез ухапване от заразен кърлеж, главно нимфа или възрастен екземпляр. Ухапванията от ларви не представляват значим риск, тъй като рядко са заразени. Заразените кърлежи е малко вероятно да предадат микроорганизмите в първите часове от кръвосмученето, но рискът нараства постепенно с увеличаване на продължителността на храненето. Поради тази причина, ранното отстраняване на прикрепените кърлежи ефективно намалява риска от предаване.

Профилактика. Понастоящем няма лицензирана ваксина, затова основните методи за превенция на инфекцията са избягването на ухапвания от кърлежи и ранното отстраняване на прикрепените кърлежи. Най-ефективните стратегии за избягване на ухапвания включват носене на защитно облекло, като дълги панталони и ризи с дълъг ръкав, и използване на репеленти срещу кърлежи. При продължителен престой на открито, репелента трябва да се подновява на няколко часа. Кожата трябва периодично да се проверява за впити кърлежи и те да се отстраняват възможно най-бързо и безопасно.

При проверка за кърлежи особено внимание трябва да се обръща на кожните гънки – слабини, подмишници, под гърдите, областта на колана, задколянната ямка. Главата (включително скалпа) и областта на шията при малките деца също трябва да се проверяват внимателно, тъй като ухапванията от кърлежи са относително по-чести на тези места в тази възрастова група.

Облекло, импрегнирано с перметрин, може да се използва от хора с честа и интензивна експозиция на кърлежи, като горски работници или военнослужещи по време на учения.

Диагностика и лабораторни изследвания. При диагностицирането на *erythema migrans*, лабораторното потвърждение не е задължително, може да се основава на клинична оценка и епидемиологични данни за ухапване от кърлеж или потенциален риск.

Съгласно признатите международни препоръки на Европейското дружество по клинична микробиология и инфекциозни болести (ESCMID), Групата за изследване на лаймската борелиоза (ESGBOR), Европейски център за контрол на заболяванията (ECDC) и др., касаещи лабораторните подходи при изследването на Лаймска болест, **официално се препоръчва изследване за наличие на специфични антитела срещу причинителя**

***Borrelia burgdorferi* s.l.** Стандартно е възприет двустъпков протокол, препоръчващ изследване най-често чрез Ензимно-свързан имуносорбентен анализ (ELISA) или аналогичен метод, а при наличие на положителен или т.нар. граничен резултат (сива зона) – потвърдително изследване с имуоблот метод. И двата метода се прилагат рутинно в Националната референтна лаборатория по Векторно-преносими инфекции. В НРЛ са въведени и други методи на изследване при съмнение или проследяване на Лаймска болест - полимеразно-верижна реакция, изследване на цитокина CXCL13 в цереброспинална течност, както и ензимно свързан имуоспот тест (ELISPOT). При съмнение за лайм артрит може да се изследва и синовиална течност. Тези изследвания намират приложение и **са подходящи при определени индикации в хода на диагностиката** и тяхната уместост **се преценява от лекуващия лекар**. Микроскопско изследване на тъмно поле или фазово-контрастната микроскопия не се препоръчват поради липсата на чувствителност и специфичност.

Антителата срещу *B. burgdorferi* обикновено се откриват 4–8 седмици след началото на инфекцията. Пациентите с късни прояви рядко са серонегативни и обикновено имат положителни серологични тестове. Въпреки това, появата на фалшиво положителни тестове при пациенти с други инфекции или състояния, като автоимунни заболявания, може да доведе до погрешна диагноза и неподходящо лечение.

Лечение. Инфекцията с *B. burgdorferi* трябва да бъде лекувана с подходящи антибиотици. Ранното лечение може да предотврати риска от развитие на усложнения и прогресия до късни стадии. Пациентите с късна дисеминирана Лаймска борелиоза също се повлияват от антибиотично лечение, но при тях клиничното възстановяване може да бъде непълно, ако преди лечението е настъпило тежко тъканно увреждане.

ВАЖНО: Настоящият текст е предназначен за обща информираност и не трябва да се използва като заместител на индивидуална консултация и преценка на медицински специалист.